

KASIMPATI (KRİZANTEM) YETİŞTİRME VE PAZARA HAZIRLAMA TEKNİKLERİ

Prof. Dr. Fisun ÇELİKEL

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü

Kültürü yapılan kasımpatı çeşitleri genellikle *Chrysanthemum indicum* türüne aittir. Türkiye'de üreticiler tarafından krizanem çiçeğine, 'Kasımpat' ve 'Biçme' gibi farklı isimler verilmektedir.

Kasımpatı çiçeğinin en önemli özelliği kısa gün bitkisi olmasıdır. Normal koşullarda Kasım ayında çiçek açması nedeniyle Kasım çiçeği veya Kasımpatı olarak isimlendirilmektedir.

KASIMPATI ÇEŞİTLERİNİN SINIFLANDIRILMASI

A. Çiçek yapılarına göre: Kasımpatı kesme çiçek dışında yaygın olarak saksı çiçeği olarak da yetiştirilmektedir. Kasımpatında diğer kesme çiçeklerde olduğu gibi her yıl değişik özelliklere sahip yeni çeşitler ıslah edilip geliştirilmekte ve sektörün hizmetine sunulmaktadır. Kesme çiçek olarak kullanılan kasımpatı çeşitleri genel olarak standart ve sprej çeşitleri olmak üzere 2 grup altında toplanmaktadır. Standart çeşitler bir sapta iri ve tek çiçek bulunduran çeşitlerdir. Sprej çeşitler ise bir sap üzerinde çok çiçek bulunduran çeşitlerdir. Sprej çeşitler çiçeklerin formlarına göre; örümcek, anemon, yalınkat-papatya, ponpon, dekoratif veya biçme tiplerinde olabilmektedir. Üreticiler sprej çeşitleri 'biçme' olarak adlandırmaktadır.

B. Kısa gün isteklerine göre: Kasımpatında çiçek tomurcuğu oluşumu için gün uzunluğunun ortalama olarak 13,5 saatin altında olması gerekmektedir. Ancak çeşitlere göre kısa gün istekleri değişmektedir. Erkençi çeşitlere göre, geççi çeşitler daha kısa (10-11) gün uzunluğu isterler. Örneğin 6 haftalık çeşitlerde 16 saat gün uzunluğunda çiçek uyanır ve 13,5 saat de çiçek gelişmeye başlarken, geççi çeşitlerde 11 saat gün uzunluğunda çiçek uyanıp 10 saat gün uzunluğunda çiçek tomurcuğu oluşmaktadır. Bu nedenle krizanem çeşitlerinde, çiçek açmak için gereken kısa günlerin süresine göre 6.5 haftalık, 8 haftalık, 9.5 haftalık gibi bir gruplandırma yapılmaktadır. Burada 'haftalık' deyimini, kısa gün başlangıcından çiçek açına kadar geçen süreyi hafta olarak göstermektedir.

C. Sıcaklık isteklerine göre: Bazı kasımpatı çeşitleri çiçek açmak için 15,5 °C'nin üzerinde sıcaklık ister. Bunlara 'termo pozitif' çeşitler denir. Bazıları ise çiçek açmaları için 15,5 °C altında sıcaklık ister. Bunlar 'termo negatif' çeşitlerdir. Genellikle kasımpatıların çoğu 'termo zero' olup, 10-27 °C arasında çiçek açabilen çeşitlerdir. Bunlar en iyi 15,5 °C'de çiçeklenirler.

KASIMPATINDA ÇOĞALTMA

Kasımpatı yetiştiriciliği genellikle köklü sürgün ucu çelikleri ile yapılmaktadır. Köklü çelik elde etmek için iyi beslenmiş, bol ışık alan anaç bitkiler olması gerekmektedir. Anaç bitkilerden alınan 5 cm uzunluğunda sürgün ucu çelikleri köklendirme yastıklarına dikilir. Genellikle perlit, torf, kum gibi köklendirme ortamlarında, devamlı nemliliği sağlayan mistleme (sisleme) şeklinde sulama ile çelikler 15-20 gün içinde köklenir. Köklendirme hormonu (oksin, IBA) kullanılırsa köklenme süresi 4-5 gün daha kısa olur ve köklenme oranı yükselir. Hormon kullanmadan da köklendirmek mümkündür. Çelikler uzun gün koşullarında köklendirilmelidir.

KASIMPATI YETİŞTİRME TEKNİKLERİ

Köklü kasımpatı çelikleri, mevsime ve bölgelere göre açık araziye veya seraya dikilirler. Dikim için toprağın iyi hazırlanmış olması gerekir. Sürülmüş, çapalanmış ve besin maddeleri dengeli olan topraklarda kasımpatı kolayca yetiştirilir.

Dikim: Kasımpatı yetiştirilecek arazi veya sera 1m genişlikteki tavalar ve 40-50 cm genişlikteki yollara ayrılır. Tavaların uzunluğunun 30 m den daha uzun olması önerilmez. En fazla 40 m olmalıdır. Tavaların üzeri tırmıkla düzeltildikten sonra köklendirilmiş kasımpatı çelikleri genellikle 16x16 cm aralıklarla (1m genişlikteki tavaya 6 adet) dikilirler. Dikimden sonra cansuyu verilir ve danaburnu ilacı atılarak kayıplar engellenir. Dikimden önce herbisit kullanılırsa, yabancı ot sorunu azalır. Aksi halde yetiştirme sürecinde el ile yabancı otların alınması gerekir.

Dikim zamanı karartmalı veya ışıklı yetiştirme durumuna göre yaz ayları veya sonbahar ayları olabilir. Ancak normal mevsim dikimleri Temmuz ayı içinde yapılır. Daha erken dikimlerde çiçek açma zamanında bitkiler aşırı boylanır, daha geç dikimlerde ise bitkiler çok kısa kalabilir. Temmuz ayında yapılan dikimlerde çiçeklenme çeşitlere bağlı olmakla birlikte Ekim-Kasım aylarında gerçekleşir.

Bakım ve kültürel işlemler: Yaz ayları boyunca sulama ve ot alma işleri yapılır. Bunun yanında bazı hastalık ve zararlılar ile mücadele gerekebilir.

Destek ağı: Genellikle günler kısaltmaya başladığı Eylül ayından itibaren çiçek tomurcukları oluşmaya başlar. Bitkinin yatmaması için, boyu 20-25 cm olunca aralarından ipler geçirilerek destekleme ağı yapılır veya hazır ağlar kullanılır. Bunun için tavaların baş taraflarına ve tava boyunca her 2-3 m de bir karşılıklı kazıklar çakılır. Bu kazıklar tava genişliği kadar uzunlukta çitalar (2x3cm) ile bağlanır. Bu çitaların yerden yüksekliği başlangıçta 20-25 cm dir. Daha sonra bitkiler boylandıkça bu çitalar ve dolayısıyla çitalar üzerinde kurulu ağ ipleri de bitkilerin arasından yükseltilir. Bu çitalar üzerine ağ yapmak için tava boyunca her sıranın arasına gelecek şekilde 7 tane sağlam, oksidanlı siyah sera ipi geçirilir ve bu 7 ip enine olarak 4-5 katlı pamuk ipleri ile örülerek ağ oluşturulur. Ağ bitkiler boylandıkça çitalar vasıtasıyla yukarı yükseltilir. Bu şekilde ağ iplerine yaslanan bitkiler devrilmez ve dik büyürler.

Uç alma: Köklü çelikler dikildikten sonra uzamaya başlar. Yaklaşık 15-20 gün sonra kardeşlenme ile çiçek verecek dal sayısını artırmak amacıyla, bitkide 2-4 yaprak kalacak şekilde tepesi koparılır (uç alma).

Bitki besleme: Kasımpatı çiçeğinin gübre isteği genellikle azot ve potasyum da yoğunlaşmıştır. Gübreye en çok ihtiyacı olduğu zaman uç alındıktan sonraki 60-90. günler arasındadır. Ancak bu zamanda besin maddesinin alım için hazır olması gerekir. Tomurcuklar 1-1,5 cm olduktan sonra, yani çiçek kesiminden 20-30 gün önce gübreleme yapmak fayda sağlamaz. Bitki besleme ihtiyacı olduğu günlerde 200 ppm azot + 200 ppm potasyumun sulama suyu ile verilmesi yeterli olur.

Hastalık ve zararlıları: En önemli zararlıları yaprak bitleri (siyah bakla afidi), kırmızı örümcekler, tripslerdir. Bunların dışında bazı tırtıllar ve yazıcı böcekler görülebilir. Hastalıklardan da Rizoktonya (kökboğazı çürüklüğü) ve Beyaz pas (Puccinia) önemli zararlar yapabilir.

Tomurcuk alma: Bitkilerde tomurcuklar henüz mercimek büyüklüğünde olduğu zaman standart çeşitlerde ana tomurcuğun dışında yan tomurcuklar büyümeden ele gelir gelmez, baş parmak kenarı ile yana doğru kırılır ve temizlenir böylece ana tomurcuk tek kalır ve daha iri çiçek yapar. Bu arada yaprak koltuklarında oluşan yan dallar ve tomurcuklar da temizlenerek çiçek kalitesi artırılır. Sprey çeşitlerde ise yan tomurcukların gelişmesi ve aynı zamanda çiçek açması istendiğinden tepedeki ana tomurcuk alınır, yanlardaki tomurcukların gelişmeleri teşvik edilir.

Çiçeklenme: Ekim ayı içinde tomurcuklar büyür ve çeşide bağlı olarak Ekim sonu ile Aralık ortasına kadar süre içinde çiçeklenme olur. Bu sıralarda lodoslu havalar olup hava sıcaklığı yükselirse çiçeklenme çabuklaşır, lodos olmaz ve sıcaklık normal 15 °C civarında giderse çiçeklenme gecikir.

YIL BOYU KASIMPATI YETİŞTİRİCİLİĞİ

Bazı teknik uygulamalar ile bütün yıl boyu kasımpatı yetiştiriciliği yapılabilir. Normal mevsimi dışında kasımpatı yetiştiriciliği 2 şekilde olmaktadır. Yazın karartma ile normal mevsiminden önce çiçek kesildiği gibi, 15 Ağustosdan sonra ek ışıklandırma yapılarak normal mevsiminden çok daha sonra çiçek elde edilebilir.

1. Karartmalı yetiştiricilik: Karartmalı yetiştiriciliğin temeli yaz aylarında, uzun günlerde bitkilerin üzerine siyah örtü örtülerek kısa gün koşullarının oluşturulması ve çiçek açtırılmasına dayanır. Köklü çelikler Nisan – Mayıs aylarında dikilir, normal olarak 15-20 gün sonra uç alınır ve sürgünler 20-25 cm olunca akşamları saat 17⁰⁰-18⁰⁰ de güneş batmadan üzerlerine siyah örtü örtülür ve sabah saat 08⁰⁰-09⁰⁰ da örtü açılarak karanlıkta kalma süresi 13-14 saat olur ve böylece çiçek tomurcuğu oluşur. Bu şekilde karartma işlemi çiçekler tamamen açılincaya kadar her gün devam eder. Böylece Temmuz- Ağustos aylarında kasımpatı çiçeği elde edilmiş olur. Burada dikkat edilmesi gereken 2 konu vardır. Çeşitlerin uygun olması gerekir. Ayrıca sıcak yaz aylarında üzerine siyah örtü örtünce bitkilerin aşırı sıcakta kalması çiçeklenmeyi olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle karartmalı yetiştirme tekniği genellikle açık sahalarda yapılmaktadır.

2. Işıklı yetiştiricilik: Kısa günlerin olduğu sonbahar günlerinde ilave ışık yakılarak uzun gün etkisi oluşturulur ve böylece bitkilerin vegetatif (sürgün) gelişmesi tamamlatılarak çiçeklenme kış kısa günlerine bırakılır. Bu yetiştirme şekli kış aylarında olduğu için seralarda yapılabilir.

Işıklı kasımpatı yetiştiriciliği için fideler genellikle kısa günlerde Eylül ayında dikilir. Işıklı yetiştiricilik yapılırken, dikilen fidelerin uzun günlerde köklendirilmiş olmalarına dikkat etmek gerekir. Fidler kısa günlerde köklendirilirse, dikim anında çiçek tomurcuğu bulundurabilir ve bunları tekrar sürgün gelişmeye yönleltmek zordur.

Fidelerin dikildikleri iki tava arasından bir ışık hattı geçirilir. Bu ışık hattı üzerinde genellikle 2 m aralıklarla ışık kaynağı olarak 100 W normal ampuller (akkor lambalar) dizilir. Ampuller yerden 1-1,5 m yükseklikte asılır ve bir şapka ile ışığın dağılması önlenerek bitkiler üzerine düşmesi sağlanır. Gece saat 22⁰⁰-02⁰⁰ arasında ışıklandırma yapılarak gün uzunluğu artırılır. Bu şekilde bitkilerin sürgün gelişmeleri devam eder ve çiçek tomurcuğu oluşturamazlar.

Uç aldıktan sonra ışıklandırma 4-5 hafta devam eder ve bitkiler 25-30 cm boya eriştiği zaman ışıklandırma kesilir. Kış ayları (kısa günler) olduğu için normal olarak bitkiler çiçek tomurcuğu bağlar ve Ocak - Şubat aylarında çiçek elde edilebilir. Burada en önemli sorun kış ayları olduğu için düşük sıcaklıklar çiçek tomurcuğu oluşumunu olumsuz etkileyebilir. Buna karşı ısıtma ile gece sıcaklığının 10 °C altına düşmesini engellemelidir.

KASIMPATI ÇİĞEĞİNİN HASADI VE PAZARA HAZIRLANMASI

Hasat: Çiçekler açıldığı zaman orta göbek kısmındaki yeşillik kaybolmadan çiçeklerin kesilmesi gerekir. Çiçek kesimi çok gecikir ise ve havalar da sıcak giderse çiçekler hızla açılır ve petaller dökülmeye başlar. Çiçek kesme işlemi el ile toprak seviyesinden 10-15 cm üzerinden çiçek sapını kırarak yapılır. Kırılan yer odunlaşmış ise daha yukarıdan kırma yapılır, odun kısmının su çekmesi zordur.

Demetleme: Toplanan çiçekler paketleme yerine getirilir, alttaki yapraklar sıyrılarak temizlenir ve genellikle 5 çiçek bir arada bağlanarak demet yapılır.

Su çekirme: Demetler su dolu kovalara yerleştirilerek 2-3 saat su çektirilir.

Paketleme ve taşıma: çiçek kutularına yerleştirilerek mezatlara gönderilir.